

Stanislav Marijanović, Jasna Horvat

*Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet, Odsjek za kroatistiku
Osijek*

*Ekonomski fakultet u Osijeku, Institut za znanstvena i umjetnička istraživanja
u kreativnoj industriji – Andizet
Osijek*

STJEPAN DAMJANOVIĆ U ZLATOREZnom KODU BAŠĆANSKE PLOČE I RAZOTKRIVANJU LJEPOTE HRVATSKOGLAGOLJSKE BAŠTINJENE KULTURE

U prvom dijelu suautorskoga posvetnog obljetničkog prinosa dičnom slavljenu Stjepanu Damjanoviću pogled u ishodište njegova profesijskoga puta naše je polazište. Zaredeno je u svoime fakultetskom središtu od sljednika njegovih prethodnika i viđeno od njega samoga, na trasi *Od Geitlera do Eduarda Hercigonje*, njegova profesora i mentora. Na Katedri za staroslavenski jezik njegov je asistent i nadarbenik s povlasticom da u profesorovoj povijesno magistralnoj i otkrivalački prekretnoj knjizi *Srednjovjekovna književnost* suautorski objelodani i svoj prilog, retrospektivno–selektivni prvijenac: *Bibliografija radova o srednjovjekovnoj hrvatskoj književnosti* (1975.). Njome se uspostavlja nerazdvojna trijarhija Hercigonje i Damjanovića s pridruženim Josipom Bratulićem. Damjanović tada u njoj prvi i jedini, bibliografski bilježi i suradničke prinose njihovih prethodnika u našim onovremenim enciklopedijama. A potom ni uvid u aktualne bibliografije njih samih – Hercigonje (1996 i 2005), Bratulića (2010) i Damjanovića (2011) – ne nudi malone ništa od toga djelotvornog pregnuća, nego nas on sam privodi glavnoj namisli: bibliografski predočiti i taj odnevideni komunikacijski čin – njihovu enciklopedičku i leksikonsku suradnju, i to iz triju nezahvaćenih istočista i sfera *jazika otačkog: glagoljice, glagoljaštva i Bašćanske ploče*. Iz te jezgre emanira zlatorezni kod i odčitava se razotkrivena ljepota kao bitna sastavnica hrvatske trojezične književne i kulturne baštine. Njome pridružujemo i svoj obol zajedničkom uzdarju slavljenu Stjepanu Damjanoviću, našem Stipi, kako je to i on bio učinio davno prije svome Naučitelju, Edi Hercigonji, počasnom savjetniku našega osječkog Sveučilišta.

U drugom su dijelu rada predstavljene postmoderne književnosno oblikovani pristupi viđenja glagoljice pretočeni u romane suautorice. Riječ je o *oulipovskoj* interpretaciji glagoljičke kulture realiziranoj u romanima *Az, Auron, Alikvot* i *Vilijun* Jasne Horvat. Pri tome je oulipovska interpretacija izrasla iz formalne i ludične književnosti bliske autorima skupine Oulipo, čije je ime skraćena sintagma Radionica književnih potencijala (*L'Ouvroir de Littérature Potentielle*). Tako se roman *Az* izravno poziva na znanstvene studije i doprinose tumačenju glagoljičkog pisma Stjepana Damjanovića, Josipa Bratulića i Ante Stamaća, roman *Auron* na zlatorezni kod hrvatskoglagoljske kulture, roman *Alikvot* na numeričku važnost glagoljičkoga znaka, a roman *Vilijun* na simbolička čitanja glagoljičkih znakova ugrađenih u magični kvadrat broja dvanaest. Na samome kraju ovoga rada donosi se vektorsko čitanje glagoljičkog pisma kao novi pogled na moguće interpretacije glagoljičkog sustava znakova.

Ključne riječi: troimena sprega: Hercigonja, Damjanović, Bratulić; bibliografije, enciklopedije, leksikoni; glagoljica, glagoljaštvo, Bašćanska ploča; zlatorezni kod, trojezičnost, ljepota; postmoderne pristup, vektorsko čitanje glagoljičkih znakova, jezičnoknjiževni prinosi

I. Bibliografija: glagoljica, glagoljaštvo i Bašćanska ploča u hrvatskim enciklopedijama i leksikonima

I. 1. Predslavlje

Evo, brate, obojica smo bili ujarmljenici, orući jednu brazdu. I ja padam na lijesi, svoj dan dovršavam. A ti voliš veoma Goru, no nemoj radi Gore ostaviti svoje naučavanje, jer upravo njime možeš biti spašen.

Konstantin Ćiril, bratu Metodiju, Rim 869. godine

Sadržaj našega posvetnog prinosa pridruženog obljetnici Stjepana Damjanovića u sustavu je njegovih desetljeća poučavanja, proučavanja i osvjetljavanja hrvatskoga glagoljskoga jezičnoknjiževnog srednjovjekovlja.

Ćirilovo zavjetno slovo nadaje nam se i ovom prigodom: uz nerazdvojno trojedinstvo slavljnika Stjepana Damjanovića s Eduardom Hercigonjom i Josipom Bratulićem. Njegovu prethodnu *ujarmljenost* i uzajamnu spregu s Bratulićem od čitali smo u prinosu *Bratulićev iskorak u slavonsku*, objelodanjenom u zborniku o njegovu 70. rođendanu *Knjige poštujući, knjigama poštovan* (2010). U prinosu je oprimjeren i temeljni ćirilometodski kompleks, svima zajednički: *glagoljica, glagoljaštvo i Bašćanska ploča*. Sam je prinos Bratuliću ispunjen prisnim suodnosom slavljnika sa Stjepanom Damjanovićem, po filološkoj paradigmi *ljuboslavnog identitasa*. A o glagoljičkom kompleksu objavljen je i suatorski tekst s Jasnom Horvat primjeren njihovu trajnom doprinusu i naslovu: *Zlatorezni kod ljepote u hrvatskoj tradiciji glagoljaške kulture* (2012). U njemu se *Bašćanska ploča* vidi iz kartularnog zapisa i čita po segmentima, ali i novospoznajno, po ustroju pisma i po razmjerju otkrića novih doznačaja, *cursusa*, *izokolije* i dijakronijskog koda, kao začudni medij i “književno-estetički dostatan ostvaraj” vidovitog povjesnika Eduarda Hercigonje. Eto, o tome se slovi i o tako sadržanom i poticajnom trojedinstvu naših trobojnika radi, koji i nas zaokupljaju i privlače.

Potom, kao i dosad, od rečenog u *Sažetku*, svu nam pažnju zaokuplja i pobire predvodnička trijada naših kroatista svojom međusuradnjom i tekstovima iz glagoljske paleografije i slavistike u hrvatskim enciklopedijama i leksikonima: Damjanovića i Bratulića s Hercigonjom, tada u punoj suradničkoj snazi. Nama je vidjeti i predočiti kako je to suradnički činjeno prije njih, a ponajviše od njih samih, upravo od Stjepana Damjanovića i njegove *Bibliografije radova* u Hercigonjinoj *Srednjovjekovnoj književnosti* (1975). U nju on prvi u nas unosi, svrstava i bilježi suradničke enciklopedički obrađene natuknice (v. ad B). Slijedom narastanja toga gradiva, našli smo se pred jedinstvenom zadaćom: ponuditi bibliografski pregled te nepravom odneviđene i u samoj sebi privlačne suradnje, vrijedne po svojim autorima, sadržaju i vrelima.

Slika 1. Bašćanska ploča u litografiranom prectru Branka Fučića

Grane kompleksa *glagoljica*, *glagoljaštvo* i *Bašćanska ploča* nose su bibliografske odrednice u našim leksikografskim edicijama, ali su u svome grananju i ovodobni predmet kultivacije, što znači da se spoznaje o njima i nadalje proširuju, mijenjaju, prenose i produbljuju, jer one i kada zastarijevaju, ne stare. S obzirom na prirodu enciklopedija i leksikona te njihovu priručnu i područnu namjenu te uporabnu učinkovitost, način na koji se u enciklopedije i leksikone pregledno unose ovjerene sinteze utječe na njihovu dalekosežnu memoriju. Upravo zbog te njihove predmetne opstojnosti, bibliografski je pregled podijeljen u tri povijesno-razvojne cjeline:

- A. Nagovještaji enciklopedičke obradbe glagoljičkog kompleksa
- B. Stjepan Damjanović, 1975: Iskaz prvih enciklopedičara i registracija hrvatskoglagoljske baštine
- C. Pogled u bibliografski odneviđeno

Svaku se krovnu cjelinu raščlanjuje od prvih prinosaka u enciklopedijama (ad A) do skupnog unosa u slavljjenikovu *Bibliografiju* (ad B, 1975.). Pod C unosi se niz bibliografski nezahvaćenih suradničkih prinosaka, sve do novih uvida (2015), s ovodobnim razvrstavanjem doprinosa enciklopedičke obradbe baštinjenih grana glagoljskog kompleksa hrvatskog srednjovjekovlja.

- A. 1. *Hrvatska enciklopedija. Priručni rječnik sveobćega znanja. Obraduju uz sudjelovanje i pripomoć mnogih književnika Dr. Ivan Zoch i Josip Mencin. Knjiga I: A–Bžedusi. 1887., Knjiga II. C–Gzelu obradbi je dr. Ivan Zocha. 1890. U Osijeku: Tiskom Dragutina Laubnera. [Pretisak: 1996. Osijek: Grad-ska tiskara d. d. Osijek.]*

Knjiga I. *A – Bžedusi*. 1887

Knjiga II. *C – Gzel*. 1890

Obradbe natuknica:

Zoch, Ivan. 1887 a. *Assemani* – Jos. Simon: *Codex A*. ili *Assemansko evan-gjelje*, I: 244. – Zoch, Ivan. 1887 b. *Azbuka: ćirilica, glagolica*, I: 295–296. – Zoch, Ivan. 1887 c. *Baška nova: Jurandvor /glagoljički natpisi/*, I: 351. – Streer, Eduard. 1890. *Ćiril sv. Solunjski*, II: 201–202. – Zoch, Ivan. 1890 d. – *Geitler, Lavoslav*, II: 549–550. – Zoch, Ivan. 1890 e. *Glagolica*, II: 568–569.

Relevantni prinesci:

A. (ndrija) Istranin /Andrij Mahavić!/, I: 146. – Árpád, I, 224. – Berčić, Ivan, I: 401, – Brčić, Ivan dr. (isti !), I: 457. – Dukljanin, pop, ljetopisac, II: 340. – Emaus, II: 386.

- A. 2. *Narodna enciklopedija srpsko–hrvatsko–slovenačka*. I. knjiga: A–H. 1925–1926., II. knjiga: I–M. 1927., III. knjiga: N–R. 1928., IV. knjiga: S–Ž 1929. Ur. St(anoje) Stanojević. Zagreb: Bibliografski zavod d.d.

Obradbe natuknica:

Prelog, Milan. 1925. *Baščanska ploča*: 148. – Novak, Viktor. 1925 a. *Črnčić, Ivan dr*: 439. – Grivec, Fran. 1925. *Ćiril i Metodije*: 448–449. – Belić, Aleksandar. 1926 a. *Glagoljica*: 723–725. – Rittig, Svetozar. 1926. *Glagoljaško bogoslužjenje*: 726–730. – Novak, Viktor. 1925 b. – *Jeronim*: 155–156. – Belić, Aleksandar. 1927 b. *Jagić, Vatroslav dr*: 112–114. – Fancev, Franjo. 1928. *Parčić, Dragutin Antun*: 344. – Novak, Viktor. 1928 c. *Rački, Franjo dr*: 753–756. – Belić, Aleksandar. 1929 c. *Staroslovenski jezik*: 468–470. – Kostrenčić, Marko. 1929. *Vinodolski zakon*: 1087–1088.

Relevantni prinesci:

Apokrif. I: 67–69; *Azbuka*. I: 105; *Brčić, Ivan*. I: 208; *Ivšić, Stjepan*. II: 89; *Rittig, Svetozar*. III: 951; *Stridon*. IV: 518.

- B. 1. *Damjanović, Stjepan*. 1975. *Bibliografija radova o srednjovjekovnoj hrvatskoj književnosti: Iskaz prvih enciklopedičara i registracija hrvatskogla-goljske baštine*. U: Hercigonja, Eduard 1975. *Srednjovjekovna književnost*. Povijest hrvatske književnosti. Knjiga 2. Zagreb: Liber– Mladost.

Ivšić, Stjepan. 1941. *Apokrif*. Hrvatska enciklopedija. Svezak 1. Zagreb: 512. – Francev, Franjo. 1941. *Baromić, Blaž i Baromić, Jakov*. Hrvatska enciklope-dija 2. Zagreb: 253. – Štefanić, Vjekoslav. 1941. *Baščanska ploča*. Hrvatska enciklopedija 2. Zagreb: 274–276. – *Ivšić, Stjepan*. 1942. *Bečki listići*. Hr-vatska enciklopedija 2. Zagreb: 324. – Štefanić, Vjekoslav. 1942. *Brevijari glagoljski*. Hrvatska enciklopedija 3. Zagreb: 290–292. – Štefanić, Vjekoslav 1943. *Čudesa Bogorodice*. Hrvatska enciklopedija 4. Zagreb: 381. – Radoj-

čić, Đorđe S. 1955. *Apokrifi kod Južnih Slavena*. Enciklopedija Jugoslavije 1, Zagreb: 137–139. – Štefančić, Vjekoslav. 1955. *Bašćanska ploča*. Enciklopedija Jugoslavije 1. Zagreb: 384–387. – Štefančić, Vjekoslav. 1956. *Brevijari*. Enciklopedija Jugoslavije 2. Zagreb: 199–201. – Hamm, Josip. 1958. *Glago-lizam i glagoljica*. Enciklopedija Jugoslavije 3. Zagreb: 462–468. – Hamm, Josip. 1960. *Hrvojev misal*. Enciklopedija Jugoslavije 4. Zagreb: 286. – Badalić, Josip. 1960. *Inkunabule*. Enciklopedija Jugoslavije 4. Zagreb: 363–365. – Štefanić, Vjekoslav. 1960. *Hrvatskoglagoljske inkunabule*. Enciklopedija Jugoslavije 4. Zagreb: 365–366. – Štefanić, Vjekoslav. 1965. *Misal*. Enciklopedija Jugoslavije 6. Zagreb: 133–135. – Vrana, Josip. 1965. *Povaljska listina*. Enciklopedija Jugoslavije 6. Zagreb: 576.

C. Pogled u bibliografski odneviđeno.

- C. 1. *Enciklopedija jugoslavije 1: A–Biz*. 1980². Gl. ur. Miroslav Krleža. Zagreb: Jugoslavenski leksikografski zavod:

Knjiga 1. A– Biz. 1980. Štefančić, Vjekoslav; Hamm, Josip; Fučić, Branko: *Bašćanska ploča*: 519–522. – Ivšić, Stjepan. *Bečki listići*: 537.

Knjiga 2. Bje– Crn. 1982. Hercigonja, Eduard. *Bosančica*: 88–92. – Pantelić, Marija. *Hrvatskoglagoljski brevijari*: 421–423.

Knjiga 3. Crn– Đ. 1984. Petrović, Ivanka. *Ćiril i Metodije*: 329–333. – Hercigonja, Eduard i sur. *Ćirilica*: 333–342.

Knjiga 4. E– Hrv. 1986. Bezić, Jerko. *Glago-ljaško pjevanje*: 378–379. – Hercigonja, Eduard. *Glago-ljaštvo*: 379–391. – Hamm, Josip. *Glago-ljica*: 391–398.

Knjiga 5. Hrv– Janj. 1988. Hamm, Josip. *Ivšić, Stjepan*: 675–676. – Hamm, Josip. *Jagić, Vatroslav*: 747–748.

Knjiga 6. Jap– Kat. 1990. Brozović, Dalibor. *Katičić, Radoslav*: 730.

Relevantni prinesci:

Redakcija. Črnčić, Ivan. 3: 313. – Redakcija. Hamm, Josip. 4: 454–455. – Redakcija. Hercigonja, Eduard. 4: 496.

- C. 2. *Hrvatski biografski leksikon*. 1983–2013. 1. Svezak (A–Bi). Gl. ur. Nikica Kolumbić. Zagreb: Jugoslavenski leksikografski zavod. – 8. svezak (Kr–Li). Gl. ur. Trpimir Macan. Zagreb: Leksikografski zavod “Miroslav Krleža”. Usporedi: *Leksikon hrvatskih pisaca*. 2000. Autor koncepcije Krešimir Nemeć. Urednica Starije hrvatske književnosti Dunja Fališevac. Zagreb: Školska knjiga. i *Enciklopedija Matice hrvatske. Iz književne, kulturne, društvene i političke povijesti hrvatske 1842.–2014*. 2015. Gl. ur. Igor Zidić. Zagreb: Matice hrvatska. /U HBL: *Biografije, proširen izbor*/:

Pantelić, Marija. 1983. *Andrij iz Novoga*. 1: 135–136. – Palanović, Elizabeta. 1983. *Anton Dalmatin*. 1: 187–189. – Bratulić, Josip. 1983. *Anton Senjanin*. 1: 190. – Pantelić, Marija. 1983. *Baromić, Blaž*. 1: 478–479. – Pantelić, Marija.

1983. *Bartol, Krbavac*. 1: 482–484. – Tandarić, Josip. 1983. *Berčić, Ivan (Brčić)*. 1: 678–679. – Bogišić, Rafo. 1989. *Bratulić, Josip*. 2: 279–280. – Režić, Ksenija. 1989. *Butko*. 2: 532. – Petrović, Ivanka. 1993a. *Črnčić, Ivan*. 3: 100–101. – Stipčević-Despotović, Anđelka. 1993. *Črnko, Franjo*. 3: 103. – Lučić, Josip. 1993. *Dobrovit*. 3: 447–448. – Lučić, Josip. 1993. *Držiha*. 3: 637. – Bratulić, Josip. 1998 b. *Fraščić, Petar*. 4: 452–453. – Bratulić, Josip. 1998 b. *Fučić, Branko*. 4: 490–491. – Čošković, Pejo. 1998. *Glavinić, Franjo*. 4: 736–740. – Bratulić, Josip. 2002. *Greblo, Jeronim*. 5: 158. – Bratulić, Josip. 2002. *Greblo, Šimun*. 5: 158–159. – Hercigonja, Eduard. 2002. *Hamm, Josip*. 5: 414–416. – Damjanović, Stjepan. 2002. *Hercigonja, Eduard*. 5: 534–535. – Nazor, Anica. 2002. *Hval*. 5: 773–775. – Lisac, Josip i Hercigonja, Eduard. 2005. *Ivšić, Stjepan*. 6: 208–210. – Katičić, Radoslav. 2005. *Jagić, Vatroslav*. 6: 229–234. – Petrović, Ivanka. 2005. *Juraj iz Novoga Vinodolskoga*. 6: 577–578. – Luetić, Tihana. 2009. *Karaman, Matej*. 7: 75–77. – Ježić, Mislav. 2009. *Katičić, Radoslav*. 7: 135–136. – Petrović, Ivanka. 2009. *Kolunić, Broz*. 7: 543. – Jembrih, Alojz. 2009. *Konzul Istranin, Stjepan*. 7: 574–576. – Nazor, Anica. 2009. *Kožičić Benja, Šimun*. 7: 838–841. – Mandušić, Iva. 2013. *Kukuljević Sakcinski, Ivan*. 8: 334–340. – Nazor, Anica. 2013. *Levaković, Rafael*. 8: 659–662.

Relevantni prinesci:

Desimir. 3: 313–314. – *Klimantović, Šimun*. 7: 381–382. – *Kniewald, Dragutin*. 7: 442–444. – *Kocelj*. 8: 457–458. – *Kuzmić, Marko*. 8: 479–480.

- C. 3. *Hrvatski leksikon. I. svezak: A–K*. 1996. *II. svezak: L–Ž*. 1997. Gl. ur. Antun Vujić. Zagreb: Naklada Leksikon d.o.o. u suradnji s Leksikografskim zavodom “Miroslav Krleža”.

I. svezak: Damjanović, Stjepan. *Bašćanska ploča*: 72. – Hercigonja, Eduard. *bosančica*: 127–129. – Dukić, Davor. *brevijari*: 151. – Katičić, Radoslav. *ćirilica*: 223–224. – Korade, Mijo. *Ćiril i Metod*: 224–225. – Gostl, Ivan. *enciklopedije i leksikoni*: 325–326. – Hercigonja, Eduard. *glagoljaštvo*: 383–384. – Damjanović, Stjepan. *glagoljica*: 384. – Hercigonja, Eduard. *Hamm, Josip*: 431–432. – Damjanović, Stjepan. *Jagić, Vatroslav*: 528–529.

II. svezak: Grčić, Marko. *Lucidar*: 35. – Dukić, Davor. *Ljetopis popa Dukljanina*: 43. – Dukić, Davor. *Ljetopisi i kronike*: 43–44. – Horvat, Vladimir. *misal*: 113. – Karbić, Marija. *Nikola Modruški*: 174–175. – Dukić, Davor. *psaltiri*: 327. – Damjanović, Stjepan. *staroslavenski jezik i staroslavenski kanon*: 473–474. – Lonza, Nela i Bratulić, Josip. *Vinodolski zakonik*: 645–646.

Relevantna imena, prikazi, mnogi nepotpisani:

Bratulić, Josip. I:149. – Damjanović, Stjepan. I: 233. – Hercigonja, Eduard. I:439. – Ivšić, Stjepan. I:520. – Šanjek, Franjo. *Crkva bosanska*. I:197. – Turković, Hrvoje. *pismenost*. II: 263–264.

- C. 4. *Hrvatska enciklopedija*. 1999–2009. Gl. ur. Dalibor Brozović. Zagreb: Leksikografski zavod “Miroslav Krleža”. – Suradnički članci nisu označeni autorovim imenom. Uz Stjepana Damjanovića, gl. suradnik Mateo Žagar.

Svezak 1, A–Bd. 1999: *Apokrif*: 305–306. – /Damjanović, Stjepan./*Bašćanska ploča*: 652–654.

Svezak 2, Be–Da. 2000: *Bečki listići*: 12. – *Berčić (Ivan, Brčić), Ivan*: 61. – *bosančica*: 246–249. – *Bratulić, Josip*: 306. – *brevijar*: 323–326. – *Crnorizac (Črnorizac) Hrabar*: 618. – *Črnčić, Ivan*: 699. – *Žagar, Mateo. ćirilica*: 711–712. – *Bratulić, Josip. Ćiril i Metod*: 712–714.

Svezak 3, Da–Fo. 2001: *Dukljanin pop*: 298.

Svezak 4, Fr–Ht. 2002: *Fučić, Branko*: 64. – *Žagar, Mateo. glagoljica, glagoljaštvo*: 205–208. – *Glavinić, Franjo*: 215–216. – *Hamm, Josip*: 454–455. – *Hercigonja, Eduard*: 531.

Svezak 5, Hu–Km. 2003: *Ivšić, Stjepan*: 230–231. – *Jagić, Vatroslav*: 266. – *Jonke, Ljudevit*: 372. – *Katičić, Radoslav*: 569–570.

Svezak 6, Kn–Mak. 2004: *Ljetopis popa Dukljanina*: 707–708.

Svezak 10, Sl–To. 2008: – *starocrkvenoslavenski jezik*: 223–224. – *starocrkvenoslavenski kanon*: 224. – *starocrkvenoslavensko bogoslužje*: 225. – *Štefanić, Vjekoslav*: 538.

Svezak 11, Tr – Ž. 2009: *Vid Omišljanin*: 375. – *Valunska ploča*: 271. – *Vinodolski zakon*: 405. – *Vrbnik (Vrbnički statut; Vrbnički misal)*: 508 – *Zjelo (dzjelo)*: 738.

- C. 5. *Leksikon hrvatskih pisaca*. 2000. Autor koncepcije Krešimir Nemeč. Urednica Starije hrvatske književnosti Dunja Fališevac. Zagreb: Školska knjiga. – 816. str. – Iskaz bibliografskih autorskih i suautorskih jedinica Stjepana Damjanovića:

Brozić, Nikola (Mikula): 109. – *Bratulić, Josip*: 101. – *Glavinić, Franjo (Ivan)*: 244. Suautor: Josip Bratulić. – *Hercigonja, Eduard*: 273. – *Jagić, Vjekoslav*: 300–301. Suautor: Miroslav Šicel. – *Katičić, Radoslav*: 344–345. *Kožičić Benja, Šimun*: 381. – *Martinac, pop*: 462. – *Nikola Modruški (Nikola Kotoranin)*: 530. Suautor Neven Jovanović, sveuč. asistent. – *Ratković, Milan*: 614–615. – *Rešetar, Milan*: 619. – *Vončina, Josip*: 776–777.

Relevantni komplementi:

Tatarin, Milovan: Anton Senjanin; *Malić, Dragica: Juraj iz Slavonije (a), Pavao Šibenčanin (b) i Srednjovjekovno pjesništvo (c)*: 660–664; *Novak, Slobodan Prosperov: Srednjovjekovna prikazanja*: 651–652; *Dürriegl, Marija Ana: Srednjovjekovna proza*: 653–659. – *Bratulić, Josip: Zrinski, Ana Katarina*: 808–809.

- C. 6. Marko Samardžija – Ante Selak: *Leksikon hrvatskoga jezika i književnosti*. 2001. Ur. Krešimir Mićanović i Mirjana Turudić. Zagreb: Pergamena d.o.o. Biblioteka CROATICUM, Knjiga 5.¹ – U prvom planu relevantna imena i članci.

Antun Dalmatin: 24. – *apokrif*: 25. – *Bašćanska ploča*: 42–45. – *Bečki listići*: 52. – *Bratulić, Josip*: 75–76. – *brevijar*: 77–78. – *Damjanović, Stjepan*: 110–111; *glagoljaštvo*: 183–184; *glagoljica*: 186–187. – *Hercigonja, Eduard*: 215. – *hrvatska srednjovjekovna književnost*: 225–228 (spomenuta iznimna ostvarenja navedena su zasebno). – *Hvalov zbornik*: 245–246. – *inkunabula*: 250–252. – *Istarski razvod*: 253. – *Konzul Istranin, Stjepan*: 317–318. – *Kožičić Benja, Šimun*: 330–331. – *lucidar*: 370. – *Ljetopis popa Dukljanina*: 373–374. – *Nazor, Anica*: 443. – *Parčić, Dragutin Antun*: 477–479. – *psaltir*: 599–600. – *Valunska ploča*: 716. – *Vinodolski zakonik*: 725. – *Zapis popa Martinca*: 744–748.²

- C. 7. *Leksikon hrvatske književnosti – djela*. 2008. Ur. Dunja Detoni–Dujmić (izvršno uredništvo i leksikografska obrada). Zagreb: Školska knjiga. Izabrana djela, prikazana i popraćena literaturom, mahom su anonimna i zabilježena glagoljicom. Najviše je opisa od znanstvenicâ Staroslavenskog instituta u Zagrebu: Marije Ane Dürrigl (M.A.D. – 12) i Vesne Badurine–Stipčević (V.B.S. – 6).

V.B.S. *Aleksandrida*: 9–10. – Janeković–Römer, Zdenka. *Bašćanska ploča*: 38. – V.B.S. *Cvijet krjeposti*: 76. – M.A.D. *Čistilište svetoga Patricija*: 87–88. – V.B.S. *Djela Pavla i Tekle*: 119–120. – M.A.D. *Dundulovo viđenje*: 147. – M.A.D. *Fiziolog*: 182–183. – M.A.D. *Hrvojev misal*: 247–248. – M.A.D. *Ivančićev zbornik*: 269–270. – V.B.S. *Knjige Kata Mudroga*: 338. – Lukežić, Irvin. *Knjižice od žitja rimskih arhijerejev i cesarov Šimuna Kožičića Benje*: 341–342. – M.A.D. *Lucidar*: 414–415. – M.A.D. *Mirakuli slavne djeve Marije*: 456–457. – Kapetanović, Amir. *Muka Spasitelja našega*: 480–481. – M.A.D. *Petrisov zbornik*: 584–585. – Ceković, Blanka. *Pismo Nikole Modruškoga*: 593. – Grmača, Dolores ab. *Pjesma nad pjesmama*: 296 – Grmača, Dolores. *Plaç Marijin*: 647–649. – M.A.D. *Prepiranje duše s tijelom*: 695–696. – Malić, Dragica. *Prva hrvatska pjesmarica*: 728–729. – V.B.S. *Rumanac trojski*: 776. – V.B.S. *Transit svetoga Jerolima*: 883. – M.A.D. *Varohovo viđenje*: 926–927. – Grmača, Dolores c. *Va se vrime godišta*: 927–928. – M.A.D. *Zapis popa Martinca*: 964–965.

¹ Prvi jezikoslovni dio obradio je M. Samardžija, a drugi, književnoznanstveni dio A. Selak, uz autorsku napomenu: “Niz natuknica iz paleoslavistike, hrvatskoga glagoljaštva i hrvatske srednjovjekovne književnosti obradio je prof. dr. Stjepan Damjanović.” – Obrada natuknice o njemu pripada urednicima: 110–111.

² U priloženoj *Literaturi* autori navode poticajne i opticajne enciklopedije i leksikone kao ovjerena dokumentacijska vrela, po uzoru na samog Damjanovića.

- C. 8. *Hrvatska književna enciklopedija*. 2010.–2012. Zagreb: Leksikografski zavod Miroslav Krleža. Gl. ravnatelj Vlaho Bogišić, gl. urednik Velimir Visković.

HKE 1. A–Gl, 2010. Suradnici, autori tekstova.

Bratulić, Josip. *Anton Dalmatin i Anton Senjanin*: 50–51; *Biblija*: 153–158; *Ćiril i Metod*: 328–329. – Hercigonja, Eduard. *Apokrifi*: 52–54. – Damjanović, Stjepan. *Baromić, Blaž i Baromić, Jakob*: 116; *Bartol Krbavac i Bartul Trogirani*: 117–119; *Bedričić, Silvestar*: 134; *Brevijari*: 218–220; *Brozić, Nikola*: 228; “*Dundulovo viđenje*”: 451–452; *Glagoljaštvo i glagoljica*: 595–598. – Žagar, Mateo. *Bašćanska ploča*: 122–123. – Grčić, Marko. *Bratulić, Josip*: 213. – Žagar, Mateo. *Damjanović, Stjepan*: 335. – Zaradija Kiš, Antonija. “*Drugi Novljanski brevijar*”: 433–434.

HKE 2. Gl–Mak, 2010.

Damjanović, Stjepan. *Hamm, Josip*: 64–65; *Jagić Vatroslav*: 191–192; *Juraj iz Slavonije*: 230; *Kijeovski listići*: 298; *Kolunić, Broz*: 352; *Kožičić Benja, Šimun*: 392–393; *Leskien, August* (s Bošković–Stulli, M.): 504–505. – Bratulić, Josip. “*Istarski razvod*”: 159; “*Ivančićev zbornik*”: 166; *Katolička obnova (Proturreformacija)*: 280–281; *Kodeks*: 340–341; *Konzul Istranin, Stjepan*: 364–365; *Legende*: 494–495.

HKE 3. Ma–R, 2011.

Bratulić, Josip. *Prosvjetiteljstvo*: 486–487. – Damjanović, Stjepan. *Milčetić, Ivan*: 89–90; *Misal*: 106–110; *Pantelić, Marija*: 289; “*Reč domovini*”: 554–555; *Runje, Petar*: 616. – Zaradija Kiš, Antonija. “*Misal kneza Novaka*”: 110–111; “*Misal po zakonu rimskog dvora*”: 111–112. – Jovanović, Neven. *Nikola Modruški*: 205–206. – Stojević, Milorad. “*Pariški kodeks*”: 292–293. – Mihanović, Nedjeljko. *Poljički statut*: 411–412. – Mrdeža Antonina, Divna. *Psalmi*: 413–414; *Psaltir*: 494–495. – Šundalić, Zlata. *Propovijed*: 481–483.

HKE 4. S–Ž, 2012.

Damjanović, Stjepan. *Sambunjak, Slavomir*: 10; *Sinajski euhologij*: 56; *Šibenska molitva*: 213; *Štefanić, Vjekoslav*: 251–252; *Viđenje Varuhovo*: 420–421; *Vinodolski zbornik*: 430–431; *Vončina, Josip*: 454; *Zapis popa Martinca*: 507; *Žagar, Mateo*: 559.

- C. 9. *Enciklopedija Matice hrvatske. Iz književne, kulturne, društvene i političke povijesti hrvatske 1842.–2014*. 2015. Gl. ur. Igor Zidić. Zagreb: Matica hrvatska.

EMH 1. A–G, 2015. – Izbor iz bibliografskog abecedarija: portret, djela, literatura.

Pavešković, Antun: *Bošković–Stulli, Maja*: 290–292.

Damjanović, Stjepan: *Bratulić, Josip*: 307–311.

- Lisac, Josip: *Brozović, Dalibor*: 329–331.
 Žagar, Mateo: *Damjanović, Stjepan*: 481–484.
 Pavešković, Antun: *Fališevac, Dunja*: 619–621.
 Vodopija, Ivan Berislav: *Fancev, Franjo*: 621–622.
 Vilogorac–Bričić, Inga: *Fučić, Branko*: 659–660.
 Pavešković, Antun: *Grčić, Marko*: 718–719.

I. 3. Zaključak

Čitanjem i ispisima od prve *Hrvatske enciklopedije* (Osijek, 1887.–1890.) sve do *Enciklopedije Matice hrvatske* (2015), leksikografskim prinescima o glagoljičkoj hrvatskoj pismenosti, jeziku, književnosti i kulturi okončali smo dosad u nas nepriređeno, iz *glagoljice, glagoljaštva* i *Bašćanske ploče* bibliografski neuneseno, a sadržano u hrvatskim enciklopedijama i leksikonima. U toj smo znanstvenoj “pozadini” odčitavali enciklopedičke tekstove i suautorsku trijarhiju vodeće trijade hrvatskih paleoslavista i kroatista, kako je u *Sažetku* rečeno. Obavili smo glavnu zadaću: bibliografski razvrstali i ovom prigodom predočili tu u njima odneviđenu autorsku radinost, i to iz triju nezahvaćenih istočista i sfera “*jazika otačaskog*”, a navlastito Stjepana Damjanovića.

Pri tome smo uvijek iznova uočavali kako se iz iradijacijske jezgre na ”sporednom” kolosijeku emanira zlatorezni kod i odčitava naslovljena ljepota kao bitna sastavnica hrvatske *tropismene* i *trojezične* baštine doprinosom istraživača glagoljice i glagoljaštva hrvatskoj nematerijalnoj kulturi. Sve navedeno dograđeno je na proširenoj trasi, koju je bio uočio i suradnički svjedočio Stjepan Damjanović, u znak priznanja njegovu samozatajnom, a u literaturi ”zatajenom” pregnuću. Ono je svoj sveobuhvatni povijesni kompendij bilo doseglo u monografijama akademika Eduarda Hercigonje, u trima njegovim knjigama o književnosti hrvatskoga srednjovjekovlja (1975, 1983 i 2006), te u *Leksikonu hrvatske glagoljice* Josipa Bratulića (1995), a svoj je krunski apogej dosegla u antologijskom trojstvu *Hrvatska pisana kultura* dvojice “spregnutih ujaramljenika”, akademika Josipa Bratulića i Stjepana Damjanovića, “knjižničara” prvih enciklopedičara. Priznanje je to i radu drugih sljedbenika i nasljednika, kao što to danas bjelodano jesu Mateo Žagar, Davor Dukić, Tanja Kuštović, Milica Lukić i drugi nadolazeći, sve mladi. Valjalo je razotkriti i tu neviđenu ljepotu. Ona izavire iz *Bašćanske ploče* i njezine ljeposlovne *tropismene* okosnice. U tekstu su ove darovnice, uz posvuda uočljivo glagoljičko E, uklesana i latiničko–ćirilička pismena hrvatskostaroslavenskog jezika. Iz njih izvodimo i odčitavamo složeni anagram: ETIMON, *istinu*, da je jedinstvena pismenost zajedničko počelo hrvatske kulture.

A u drugome smo dijelu prikazali utjecaj i dosege tako prikazane građe na primjeru jedne suvremene književne autorske prakse nadahnute upravo izvorištima bibliografski istraženim u hrvatskim enciklopedijama i leksikonima.

II. Postmoderni pristupi Bašćanskoj ploči, glagoljici i hrvatskoglagoljičkoj kulturi

Doprinos Stjepana Damjanovića odrazio se i u postmodernim književnim pristupima Bašćanskoj ploči, glagoljici i hrvatskoglagoljičkoj kulturi. Jedan od takvih postmodernih književnih pristupa jest i onaj autorice Jasne Horvat. Premda je ova autorica ponudila tumačenja glagoljice i njezina tvorca i u znanstvenim/stručnim radovima (Horvat, Tomašević i Lendić 2009; Marijanović i Horvat 2012, Lukić i Horvat 2013, Horvat, Mijoč, Ljevak i Tomašević 2014, Horvat, Mikrut i Ljevak–Lebeda 2014) kao i u zbirci putopisa *Antiatlas* (2014b), u ovome se radu njezin autorski doprinos ponajprije promatra kroz primjere romanesknog stvaralaštva kao i kroz primjer vektorskog tumačenja matrice glagoljičkih znakova.

II. 1. Oulipovska interpretacija glagoljičke kulture – romani *Az, Auron, Aklikvot i Vilijun Jasne Horvat*

Riječ je o oulipovskoj interpretaciji glagoljičke kulture realiziranoj u romanima *Az* (2009), *Auron* (2011), *Alikvot* (2014a) i *Vilijun* (2016) suvremene hrvatske književnice Jasne Horvat. U svakom od navedenih tekstova glagoljica se susreće kao tema i motiv, a utemeljenost navoda potkrepljuje se u paratekstualnim dodatcima, u kojima se autorica poziva na literaturu. Tako se, primjerice, u romanu *Az* čitatelji susreću s Pogovorom Hrvoje Mihanović–Salopek u kojemu doznaju kako je roman *Az* nastao oslanjanjem na znanstvene studije i doprinose tumačenju glagoljičkog pisma Stjepana Damjanovića i Josipa Bratulića. Roman *Az* dobitnikom je nagrade Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti za 2010. godinu, a u obrazloženju povjerenstvo je navelo sljedeće:

Romanom *Az* Jasna je Horvat strukturirala originalno sučeljavanje i nadopunjavanje povijesnoga romana, beletrističke priče, sumnje u jednostavno odčitavanje povijesne i ljudske istine i iskaza stručno–simboličkog razlaganja. *Az* je složeni roman u kojem se isprepliću tri sloja zbilje: glagoljica kao sustav pisma i njemu pridruženih brojeva, životopisi Konstatina Filozofa što ih, svatko u svom odsječku, pripovijedaju suvremenici: Ćirilov brat Metodije, tadašnja carica Teodora, rimski knjižničar Anastazije i hrvatski knez Mutimir, te gnostički nazor o svijetu utemeljen na otajnom suglasju monoteističkoga kršćanskoga načela i središnje mnoštvenosti svijeta. (HAZU 2011: 9)

Roman *Az* može se promatrati i kao svojevrsna književna studija glagoljice, o čijoj usmjerenosti glagoljici govori i sam sadržaj (*Slika 2*).

SADRŽAJ	
PREĐGOVOR.....	9
Tko sam ja?.....	9
I. DIO: JEDINICE METODOVA DNEVNIKA.....	11
1. A – AZ.....	12
2. B – BUKY.....	17
3. V – VĚDĚ.....	21
4. G – GLAGOLJQ.....	25
5. D – DOBRO.....	30
6. E – (J)EST.....	34
7. Ž – ŽIVĚTI.....	38
8. 3 – ŽĚLO.....	42
9. Z – ZEMLA.....	47
II. DIO: DESETICE CARICE TĚBODRE.....	51
10. I – IŽE.....	52
20. I – I.....	68
30. J – DĚRV.....	76
40. K – KAKO.....	86
50. I – LJUDI.....	96
60. M – MYSLITE.....	105
70. N – NAŠ.....	111
80. O – ON.....	120
90. P – POKOI.....	124
III. DIO: STOTICE ANASTAZIJA KNJIŽNIČARA.....	131
100. R – RCL.....	132
200. S – SLOVO.....	138
300. T – TVRDO.....	142
400. U – UK.....	149
500. F – FRT.....	152
600. H – HĚR.....	156
700. O – OT.....	159
800. Ć – ŠTA.....	164
900. C – CI.....	168
IV. DIO: TISUĆICE JEDNOG GĚBALIMA.....	173
1000. Ć – ĆRV.....	174
2000. Š – ŠA.....	178
Intermezzi.....	183
V. DIO: SLOVARIJ.....	185
1. A – AZ.....	186
2. B – BUKY.....	188
3. V – VĚDĚ.....	189
4. G – GLAGOLJQ.....	191
5. D – DOBRO.....	193
6. E – (J)EST.....	195
7. Ž – ŽIVĚTI.....	197
8. 3 – ŽĚLO.....	198
9. Z – ZEMLA.....	199
10. I – IŽE.....	200
20. I – I.....	201
30. J – DĚRV.....	203
40. K – KAKO.....	204
50. I – LJUDI.....	205
60. M – MYSLITE.....	207
70. N – NAŠ.....	209
80. O – ON.....	210
90. P – POKOI.....	212
100. R – RCL.....	213
200. S – SLOVO.....	214
300. T – TVRDO.....	216
400. U – UK.....	217
500. F – FRT.....	218
600. H – HĚR.....	219
700. O – OT.....	220
800. Ć – ŠTA.....	221
900. C – CI.....	222
1000. Ć – ĆRV.....	223
2000. Š – ŠA.....	224
POGOVOR.....	225
Navodi i napomene.....	233
Tumač.....	239
Najvažniji izvori.....	243
Rodoslovja.....	245

Slika 2. Sadržaj romana *Az*

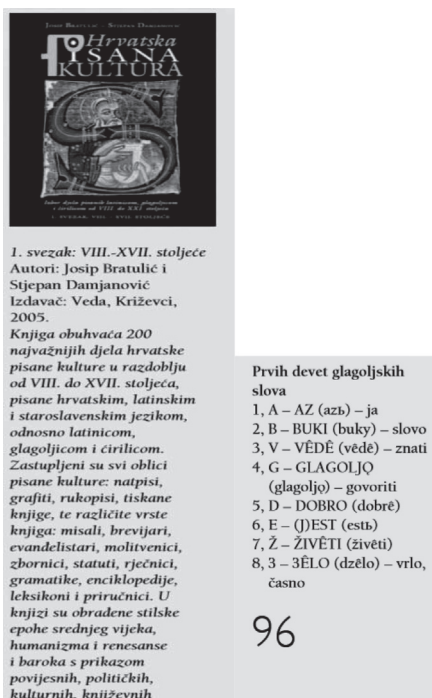
U romanu *Az* svaki glagoljski znak čini samostalno poglavlje, a na samom kraju romana, u posebnom, petom odjeljku (SLOVARIJU) pojašnjena je geneza svakog glagoljičkog znaka zasebno. Time je roman *Az* ujedno i pokušaj predstavljanja glagoljičkog sustava kroz roman kao književnu formu pojačane komunikativnosti. Andrijana Kos-Lajtman roman je *Az* u tekstu *Tekstualni kozmogrami Jasne Horvat* ocijenila na sljedeći način (2010: 226–227):

Najvažniji faktor u konceptualizaciji romana *Az* jest brojeva simbolika koja se višestruko i viševrsno koristi. Spajajući brojevu, slovnu i simboličku kodiranost glagoljice sa višechlanom strukturom romana, fragmentarnošću svakog dijela, ali i mozaičnošću unutar poglavlja, autorica gradi numeričko–simboličku kombinatoriku koja korespondira sa semantičkim kodom glagoljskog pisma. Numeričko–simboličke permutacije zahvaćaju semantičku razinu svakog poglavlja, ali i pojedinačne provodne motive, u višestruku mrežu u kojoj pojedino poglavlje, lik ili situacija ima osmišljeno mjesto, određeno simbolikom glagoljske numerologije. Višechlanu strukturu romana (četiri dijela i četiri pripovjedača, te peti, izvanfabularni dio *Slovarij* – najvažniji za otkrivanje numeričko–simboličke funkcionalnosti teksta) moguće je izraziti matematičkom formulom $4+1$, gdje se broj četiri može promatrati u tradicionalnoj simbolici uređenosti svijeta, kroz kršćansku simboliku četiriju Evanđelja, kroz koncept *kvadratnog projektog polja* (koje je prema nekim znanstvenim hipotezama poslužilo za izvedbu glagoljskih znakova), kao i kroz simboliku rozete/mandale zasnovanu na geometriji kvadrata i kruga, odnosa četvorstva i trojstva, ljudskog i

božanskog. *Slovarij*, oblikovan kao niz leksikoloških natuknica od kojih svaka predstavlja jedan znak trokutaste glagoljice, tzv. protoglagoljice, ima funkciju svojevrznog 'ključa', 'šifre' za čitanje prethodnih četiriju poglavlja. Sustav trokutaste glagoljice prezentira se u trojnoj simultanoj kodiranosti, na način da se svaki znak dovodi u vezu sa svojom slovom, brojevnom i simboličkom semantikom, a često i s analognim odnosno srodnim znakovima drugih pisama, osobito grčkog ili hebrejskog. Na taj način *Slovarij* postaje riznica metapoetičkih signala – slijedeći njegova navođenja, moguće je pratiti način na koji svaki pojedini glagoljski znak biva književno višestruko iskorišten u prethodna četiri romaneskna dijela, kroz svoj slovnici, a osobito numerički i simbolički potencijal.

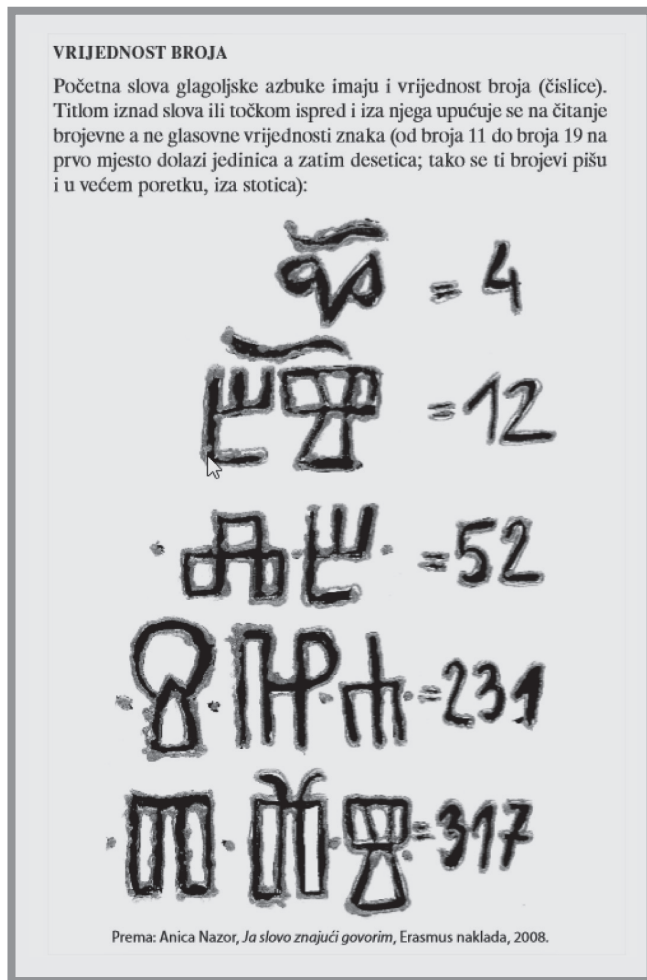
Može se reći da roman *Az* na razini cjelokupne strukturne organizacije predstavlja realizaciju postmodernističke igre zasnovane na kombinatorici određenoj brojem, rasporedom i značenjem glagoljskih znakova.

Roman *Auron* svoju strukturu zasniva na zlatoreznom kodu Fibonnacijeva niza, čime naslovom naglašenu temu romana – auronski format ljepote – razrađuje i svojim strukturnim ustrojem. Paratekstualni dodatci (navodi i citati ispisani po rubnicama romana) čitatelje upućuju o različitim sadržajima vezanim uz zlatni rez, a među njima su sustavno raspoređene informacije o zlatoreznom kodu hrvatskoglagoljičke kulture. Tako će se na rubnicama pronaći naslovnica *Hrvatske pisane kulture* (2005) autora Josipa Bratulića i Stjepana Damjanovića kao i značenja prvih devet glagoljičkih znakova, ali i Bašćanska ploča (*Slika 3*).

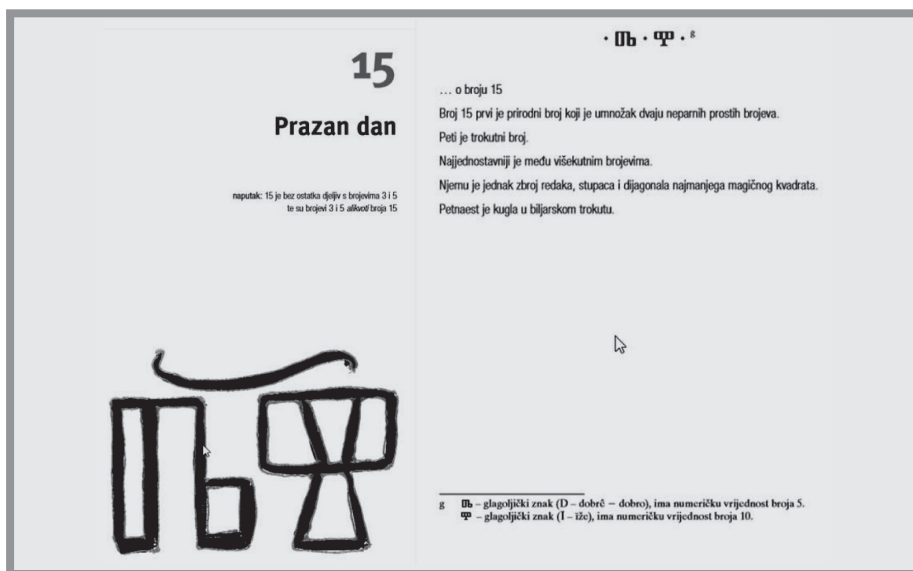
Slika 3. Rubnice iz romana *Auron*

Roman *Alikvot* govori o “dijeljenju bez ostatka” – idejama, porivima i životu te sukladno temi svojih deset poglavlja zasnovanih na principu “dijeljenja” grafemski i grafički donosi u vizuri glagoljičkih znakova, ali u svojstvu brojeva. Numeričku važnost glagoljičkih znakova čitatelj uviđa već na prvim stranicama, gdje se upućuje u glagoljička pravila vezana uz čitanje brojeva (*Slika 4a*).

Slika 4a. Pojašnjavanje vrijednosti broja u romanu *Alikvot*

Kako bi pojašnjavanje glagoljičkih pravila vezanih uz pisanje i korištenje brojevnoga koda pronašlo svoju primjenu u samome tekstu, roman *Alikvot* svih deset poglavlja otpočinje glagoljičkim znakom u svom brojevnom kodu (*Slika 4b*).

Slika 4b. Naslovljavanje poglavlja u romanu *Alikvot*

S obzirom na to da je roman *Alikvot* roman višestrukih epiloga, glagoljičke numeracije epiloga u funkciji su podsjećanja da su njihova komuniciranja istodobno moguća i na simboličkoj razini. Ivana Buljubašić o ovom fenomenu govori u tekstu *Udijeliti tekst = udijeliti sebe* (2014: 93–94):

Upravo je preokupacija teksta sustavom poglavlja i epiloga, ali i paratekstualnim dijelovima, ona koja dopušta transformaciju oblika romana u vidljive elemente njegove semantike. Tako će se pokazati da su vrijednosne kategorije glagoljičkih znakova u naslovima poglavlja instance nadređene planu sadržaja. Dakle, poglavlje će svoju semantiku crpiti iz naslova – glagoljičkog znaka, i njime će uspijevati predočiti određeni događajni proces priče. S obzirom na to da u romanu supstoje dvije fabularne linije, dva teksta, glavni, okvirni tekst (kako ćemo ga uvjetno nazvati) – Dijeljenje bez ostatka, i rukopisni, unutarjni tekst – Ruža vjetrova, koja se ucjepljuje u okvirni, semantika se glagoljičkog znaka usložnjeno upisuje u obje razine teksta te traži koncentriranog čitatelja, onog koji će pratiti motive tragove u njemu. Tekstom u tekstu, zrcaljenjem semantičke strukture jedne priče u drugu, naglašava se upravo artifizijelnost i konstrukcija svijeta teksta po načelima semantike glagoljičkih znakova. Mada metatekstualni postupci nisu strani tekstovima suvremene produkcije, treba izdvojiti kako su ti aspekti romana bitni za tumačenje dviju fabularnih linija, odnosno teksta u tekstu. U romanu je razvijena i teorijska podloga, pozivanje na znanstvene radove i knjige koje su poslužile u procesu pisanja, a osobitost koja će zasigurno izazvati polemike jest programski tekst Manifest aksiomatske književnosti koji se čita kao teorijski oslonac i predložak za oblikovanje romana *Alikvot*, a kojim autorica “zatvara” roman.

U romanu *Vilijun* glagoljica je ponuđena kao jedna od četiriju hrvatskih vrijednosti (uz kockovlje, ime Hrvat i troplet), a simboličko čitanje prvih osam glagoljičkih znakova određeno je njihovom ulogom u magičnom kvadratu broja dvanaest (Slika 5).

3 V VĚDĚ (věděti) znati 	2 B BUKY slovo, Bog 	7 Ž ŽIVĚTI živjeti
8 3 3ĚLO vrlo ⁸¹ , veoma 	4 G GLAGOLIŦ (glagolati) – govoriti 	0 šutnja
1 A AZb ja (kršćanin) 	6 E ESTb jest, je 	5 D DOBRĚ dobro

Slika 5. Čitanje simbolike glagoljičkih znakova upisanih u magični kvadrat broja dvanaest

Dubravka Oraić–Tolić kao pogovarateljica romana *Vilijun* navodi sljedeće (2016: 212–213):

U *Vilikonu* središnje polje broja 4 pripada simbolici zračnih vila, a u *Vilijunu* simboličnomu značenju broja 4. Taj broj autorica u *Vilijunu* dovodi u vezu sa slovom g kao ikoničkim znakom govorenja i gibanja kojim počinju riječi glagoljati – govoriti i glagoli kao nositelji kretanja. Tako u *Vilijunu* govorenje i gibanje, kretanje i putovanje postaju središtem narativnoga i mitskoga kozmosa romana, koji će se kao ideja o Putu svile i nomadiranju umnožiti u paratekstualnome okviru s poveznicama na internet. Redovi magičnoga kvadrata broja 12 pojavljuju se u *Vilikonu* samo s brojevima polja; u *Vilijunu* brojevi se magičnoga kvadrata simbolično vežu uz slova i njihova ikonička sveta značenja (znati, slovo/Bog, živjeti, govoriti, šutnja, ja, jest, dobro). Tako se u magičnome kvadratu broja 12 u *Vilijunu* permutira ne samo *Vilikon* na eksplicitnoj fonemskoj razini nego se implicite permutiraju i simbolična semiotika slova iz romana *Az* i ideja nomadizma iz putopisa *Antiatlas*. Slika magičnoga kvadrata broja 12 putokaz je narativne strukture *Vilijuna*. Naracija je čvrsto strukturirana po poljima magičnoga kvadrata. Kao i u *Vilikonu*, leksikonskih je natuknica ukupno $3 \times 12 = 36$.”

II. 2. Vektorsko čitanje glagoljičkog pisma

Nakon iscertavanja glagoljičkih murala na Ekonomskom fakultetu u Osijeku (Horvat, Topić, Mijoč i Katavić–Čaušić 2015) te izrade glagoljskih računalnih znakova *alkar*, a na tragu prethodnih znanstvenih i stručnih studija (Horvat, Tomašević i Lendić 2009; Marijanović i Horvat 2012, Lukić i Horvat 2013, Horvat, Mijoč,

Ljevak i Tomašević 2014, Horvat, Mikrut i Ljevak–Lebeda 2014), uočeno je kako se glagoljički sustav može prikazati i interpretirati u matricnome obliku. Pri takvoj se interpretaciji iz matematike preuzimaju elementarna znanja o matricama, gdje se pod matricom podrazumijeva familija od $m \times n$ brojeva a_{ij} zapisanih u obliku³:

$$A = \begin{bmatrix} a_{11} & a_{12} & \dots & a_{1n} \\ a_{21} & a_{22} & \dots & a_{2n} \\ \vdots & \vdots & \ddots & \vdots \\ a_{m1} & a_{m2} & \dots & a_{mn} \end{bmatrix}$$

Tip ili format matrice pokazuje koliko matrica ima elemenata ($m \times n$) i na koji su način ti elementi poredani (u m -redaka i n stupaca). Istraživanje otpočinje analizom protoglagoljičkog sustava pismena, koji je u matricnoj interpretaciji prikazan *Tablicom 1*⁴, a svoju okosnicu pronalazi u poretku glagoljičkih znakova po njihovu numeričku ustroju (jedinice, desetice, stotice, tisućice).

Redovi i stupci matrice promatraju se kao vektori, pri čemu se pod vektorima podrazumijevaju jednostupčaste matrice. U takvom čitanju red matrice naziva se “vektor–redak” i reda je $1 \times n$, a stupac matrice naziva se “vektor–stupac” (ili samo –vektor) i reda je $m \times 1$. Matrica glagoljskih znakova čita se kao tri “vektor–retka” reda 1×9 . Pri tome je “vektor–stupaca” ukupno devet, a “vektor–redaka” je 4×1 (u matrici s tisućicama – vidjeti *Tablicu 1*), odnosno 3×1 (u matrici bez tisućica – vidjeti *Tablicu 2*).

Tablica 1. Protoglagoljički sustav pismena u matricnome obliku⁵

									JEDINICE
1 A AZb ja (kršćanin)	2 B BUKY slovo	3 V VĚDĚ (věděti) znati	4 G GLAGOLJQ (glagolati) – govorní	5 D DOBRĚ dobro	6 E ESTb jest, je	7 Z ŽIVĚTI živjeti	8 3 ZĚLO vrlo, veoma	9 Z ZEMLI zemlji	
									DESETICE
10 I I IŽE	20 I I	30 J/G ĐERV	40 K KAKO	50 L LIUDE	60 M MYSLITE (mysliti)	70 N NAŠb	80 O ONb (oma)	90 P POKOI mir	
									STOTICE
100 R RbCI reci/kaži	200 S SLOVO riječ	300 T TVRDO čvrsto	400 U UKb (kuke, udica)	500 F FRbTb (zvjersko)	600 H HĚRb	700 ω OTĚ	800 Č ŠTA	900 C CI	
									TISUĆICE
1000 Č ČRV (črva)	2000	3000	4000	5000	6000	7000	8000	9000	

³ Vrijedi sljedeća notacija: $i = 1, 2, \dots, m$ (broj redova) i $j = 1, 2, \dots, n$ (broj stupaca), a a_{ij} = elementi matrice.

⁴ Tablicu su izradili autori, a glagoljske znakove preuzeli s <http://glagoljica.stin.hr/> (pristupljeno 3. svibnja 2016.).

⁵ Protoglagoljičko znakovlje iscterala je Jasna Horvat i prezentirala u romanu *Az* (2009).

Kako pokazuje *Tablica 1*, protoglagoljička matrica sadrži 36 pismovnih znakova te uključuje i “vektor–redak” tisućica. Ako se navedena matrica reducira na 27 pismovnih znakova (bez “vektor–retka” tisućica), a znakovi se prikažu uglatim zapisom, dolazi se do *Tablice 2*.⁶ i matričnog zapisa uglate glagoljice.

Tablica 2. Matrični zapis uglate glagoljice (27 pismovnih znakova)

									JEDINICE
1 A AZb ja (kršćanin)	2 B BUKY slovo	3 V VĚDĚ (věděti) znati	4 G GLAGOLJU (glagolati) – govoriti	5 D DOBRĚ dobro	6 E ESTb jest, je	7 Ž ŽIVĚTI živjeti	8 3 3ĚLO vrlo, veoma	9 Z ZEMLI zemlji	
									DESETICE
10 I I IŽE	20 I I	30 J/G ĐERV	40 K KAKO	50 L LUUDIE	60 M MYSLITE (mysliti)	70 N NAŠb	80 O ONb (oms)	90 P POKOI mir	
									STOTICE
100 R RbCI reci/kaži	200 S SLOVO riječ	300 T TVRDO čvrsto	400 U UKb (kuka, udica)	500 F FRbTb (zvjersko)	600 H HĚRb	700 ω OTĚ	800 Č ŠTA	900 C CI	TISUĆICE

Analizom “vektor–stupaca” uočava se određena pravilnost: sva tri broja u jednom “vektor–stupcu” započinju istom prvom (vodećom) znamenkom, likovna oblikovnost grafema korespondira u svojim zrcalnim vizurama, a simbolička interpretacija grafema za svaki “vektor–stupac” može se svesti u svojevrsnu poruku. Prijedlog simboličkog tumačenja “vektor–stupaca” donosi se u nastavku.

Prvi vektor (vodeća je znamenka broj jedan) odrednica je vjere i njezina glasnica izricanja. Prvi glagoljički znak *az* – ja (kršćanin) povezan je u deseticama sa znakom *iže* i u stoticama sa znakom *reci*. Tumačenje prvoga vektora glasi: reci – “ja, kršćanin” ili “ne zataji kršćanstvo”.

Drugi vektor (vodeća je znamenka broj dva) sadrži ime Boga (ne spominji uzalud). Božanska osoba skrivena je u drugome znaku – *buki*, čiji su otvoreni dijelovi okrenuti prema nebu. Pješčani sat (*i*) izravno je transfiguriran (permutiran) u *slovo*, odnosno *riječ*. Tumačenje drugog vektora glasi: Bog je upisan u slovo/slova (svih znakova glagoljice), u sposobnost govorenja i pisanja.

Treći vektor (vodeća je znamenka broj tri) znači čvrst u vjeri (Božanskoj obznani). Znak 3 (*vede* – znati) i znak 300 (*tvrdo*) izravno su povezani grafemskim oblikom. Znanje je okrenuto nebu (Bogu), a tvrdoća (zemlji), o čemu svjedoče i grafemski krakovi.

⁶ Tablicu su izradili autori, a glagoljske znakove preuzeli s <http://glagoljica.stin.hr/> (pristupljeno 3. svibnja 2016.).

Četvrti vektor (vodeća je znamenka broj četiri) odnosi se na molitvu Bogu. Znak 4 (*glagoljon*) upućuje na molitvu kao specifičan oblik govorenja – obraćanja Bogu putem riječi. Na ovaj zaključak navodi znak 40 (*kako*), koji sugerira da to “kako” se obraćamo Bogu znaju kršćani i misionari. *Kako* se i sastoji od središnjeg dijela znaka 4 (nedostaju mu kružići koji bi mogli predstavljati dva pola obraćanja: zemlju – jedan kružić i nebo – drugi kružić).

Peti vektor (vodeća je znamenka broj pet) odražava da je dobrota u ljudima kao emanacija Boga (kroz djelo). Znak 5 (*dobro*) vezan je uz *ljude* (znak 50), koji, za razliku od *dobro*, imaju jasno iscrtana tri dijela (sveto trojstvo) i koji putem dobrote – činjenja “dobrog” – emaniraju Boga u sebi.

Šesti vektor (vodeća je znamenka broj šest) znači da misao jest (poznata Bogu). Znak 6 (*jest*) povezan sa znakom 60 (*mislite*) govori kako je i misao sastavnicom ljudskog postojanja (ne sagriješite mišlju, riječju, djelom i propustom).

Sedmi vektor (vodeća je znamenka broj sedam) odnosi se na življenje u vjeri.

Osmi vektor (vodeća je znamenka broj osam) govori da je On (Bog) vrlina (u nama).

Deveti vektor (vodeća je znamenka broj devet) govori o zemaljskom (u)po-koju.

Prihvati li se skica predloženog vektorskog odčitavanja glagoljičkih znakova, dolazi se do krovnog tumačenja svih devet vektora u nizu, a ono glasi: *Ja, kršćanin, koji poznajem Boga i vjeru izražavam molitvom, dobrim djelima, mislima i životom u vjeri, od Boga primam pokoj na zemlji.*

III. Zaključna razmatranja

Sačuvati kulturnu baštinu znači poznavati kulturnu građu i živjeti spoznatu ostavštinu. Umijeće čitanja, pisanja i tiskanja glagoljice tek je 2014. godine Rješenjem Ministarstva kulture Republike Hrvatske proglašeno nematerijalnom kulturnom baštinom Republike Hrvatske. U pozadini ove odluke stoji cijeli bogati opus Stjepana Damjanovića i njegovih suradnika – ponajprije Eduarda Hercigonje i Josipa Bratulića, a zatim i cijele akademske zajednice okupljene oko istraživačkih projekata usmjerenih na istraživanje glagoljice i glagoljičke baštine. Njihove aktualne bibliografije svjedoče zavidnu enciklopedičku i leksikonsku suradnju podignutu na baštini *jazika otačaskog glagoljice, glagoljaštva i Bašćanske ploče*, iz koje emanira zlatorezni kod i odčitava se naslovljena ljepota kao bitna sastavnica hrvatske trojezične baštine.

Glagoljica, glagoljaštvo i Bašćanska ploča nisu usamljene leme u hrvatskim enciklopedijama i leksikonima, već su ispremrežene cijelim leksikografski ustrojenim sustavom znanja o glagoljičkoj kulturi, koja je i službeno uvrštena u Registar nematerijalne kulturne baštine Republike Hrvatske.

Literatura

- Badurina, Anđelko (ur.) 2000. *Leksikon ikonografije, liturgike i simbolike zapadnog kršćanstva*. Zagreb: Kršćanska sadašnjost.
- Bentley, Peter J. 2008. *The book of numbers: the secrets of numbers and how they created our world*. London: Cassell Illustrated.
- Berčić, Boran. 2008. Etika vrlina. *Filozofska istraživanja*, XXVIII/1: 193–207.
- Bratulić, Josip. 1990. *Sjaj baštine. Rasprave i članci o hrvatskoj dopreporodnoj književnosti*. Split. Književni krug Split.
- Bratulić, Josip. 1993. Predavanje o Bašćanskoj ploči. "Književna revija", 33, 3/4: 165–182.
- Bratulić, Josip. 1994. *Aleja glagoljaša Roč – Hum*. Zagreb – Pazin – Roč: Znamen – Istarsko književno društvo "Juraj Dobrila" – Katedra Čakavskog sabora Roč.
- Bratulić, Josip. 1995. *Leksikon hrvatske glagoljice*. Zagreb: Minerva.
- Bratulić, Josip (preveo i protumačio). 1998a. *Žitja Konstantina Ćirila i Metodija i druga vrela*. Zagreb: Kršćanska sadašnjost.
- Bratulić, Josip. 1998b. Glagoljica: pismo, znak, slika. "Istra: časopis za kulturu, književnost i društvena pitanja = Rivista di cultura, di letteratura e di varia umanità", 5/6: 166–172.
- Bratulić, Josip. 2009. Hrvatski jezik, hrvatska pisma i hrvatska književnost – svjedoci identiteta Hrvata. *Povijest hrvatskoga jezika. 1. knjiga: Srednji vijek*. Gl. ur. Ante Bičanić. Zagreb: Croatica: 9–57.
- Bratulić Josip. 2014. *Slavonske književnopovijesne teme*. Zagreb: Vlastita naklada autora.
- Bratulić, Josip i Damjanović, Stjepan. 2005. *Hrvatska pisana kultura. 1. Svezak: VIII. –XVII. stoljeće*. Križevci – Zagreb: Veda.
- Buljubašić, Ivana. 2014. Udijeliti tekst = udijeliti sebe (Jasna Horvat, *Alikvot*, Algoritam, Zagreb, 2014). "Tema", 1–2: 93–96.
- Damjanović, Stjepan. 1998. Hrvatska srednjovjekovna književnost. *Hrvatska književnost u 100 knjiga*, knj. 31. Vinkovci: Riječ.
- Damjanović, Stjepan. 2000. *Filološki razgovori*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada.
- Damjanović, Stjepan. 2008. *Jezik hrvatskih glagoljaša*. Zagreb: Matica hrvatska. Prilog *Literatura*: 321–339.
- Damjanović, Stjepan. 2002, 2004, 2012. *Slovo iskona. Staroslavenska/starohrvatska čitanka*. Zagreb: Matica hrvatska.
- Damjanovićev zbornik*. 2012. = *Nova Croatica*, 6: Profesoru Damjanoviću prigodom 65. godišnjice života i 40. obljetnice znanstvenog rada. Priredio Mateo Žagar. Zagreb: Odsjek za kroatistiku Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu.
- Germ, Tine. 2003. *Simbolika brojeva*. Zagreb: Mozaik knjiga.
- Grivec, Franc. 1985. *Sveti Ćiril i Metod. Slavenski blagovjesnici*. Zagreb: Kršćanska sadašnjost.
- HAZU. 2011. "Odluka o dodjeli nagrada za 2010. godinu", http://info.hazu.hr/upload/file/Kal_11/Nagrada%20HAZU_obrazlozenja.pdf (pristupljeno 7. svibnja 2016.)

- Hercigonja, Eduard. 1975. *Srednjovjekovna književnost*. Povijest hrvatske književnosti. Knjiga 2. Zagreb: Liber – Mladost. U prilogu: Stjepan Damjanović, *Bibliografija*, 438–466.
- Hercigonja, Eduard. 1983. *Nad iskonom hrvatske knjige. Rasprava o hrvatskoglagoljskom srednjovjekovlju*. Zagreb: Sveučilišna naklada Liber.
- Hercigonjin zbornik*. 1996. = *Croatica*, 42/43/44: Akademiku Eduardu Hercigonji u povodu odlaska u mirovinu posvećuju prijatelji, kolege i učenici. Ur. Stjepan Damjanović. Zagreb: Odsjek za kroatistiku Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu.
- Drugi Hercigonjin zbornik*. 2005. Ur. Stjepan Damjanović. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada.
- Horvat, Jasna. 2009. *Az*. Zagreb: Naklada Ljevak.
- Horvat, Jasna. 2011. *Auron*. Zagreb: Naklada Ljevak.
- Horvat, Jasna. 2014a. *Alikvot*. Zagreb: Algoritam.
- Horvat, Jasna. 2014b. *Antiatlas*. Zagreb: Naklada Ljevak.
- Horvat, Jasna. 2016. *Vilijun*. Zagreb: Naklada Ljevak.
- Horvat, Jasna; Martina Mikrut i Ivana Ljevak Lebeda. 2014. Communication processes of the information age and semiotic communication using the glagolitic script in publishing. *3rd International Scientific Symposium "Economy of eastern Croatia – vision and growth"*. Ur. Anka Mašek. Osijek: Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Ekonomski fakultet u Osijeku: 335–344.
- Horvat, Jasna; Nives Tomašević i Slaven Lendić. 2009. Semiotički marketing Konstantina Ćirila Filozofa: glagoljičko prezentiranje kršćanstva kao preteča suvremenog semiotičkog marketinga. "Libellarium : časopis za povijest pisane riječi, knjige i baštinskih ustanova", 2, 2: 161–180.
- Horvat, Jasna; Josipa Mijoč, Petra Ljevak i Nives Tomašević. 2014. Economic expedience of glagolitic script in publishing sector of creative industry. *3rd International Scientific Symposium "Economy of eastern Croatia – vision and growth"*. Ur. Anka Mašek. Osijek: Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Ekonomski fakultet u Osijeku: 321–334.
- Horvat, Jasna; Domagoj Topić, Josipa Mijoč i Sanda Katavić-Čaušić. 2015. "AZ – Croatian Glagolitic Murals". Audio/videozapis dostupan na poveznici: <https://www.youtube.com/watch?v=PK3fWH6wj3I>, pristupljeno 5. svibnja 2016.
- Kos-Lajtman, Andrijana. 2010. *Tekstualni kozmogrami Jasne Horvat*. "Kolo", 20, 1–2: 225–232
- Lukić, Milica; Vera Blažević-Krezić i Tena Babić Sesar. 2012. Filozofsko–simbolički ustroj glagoljskoga pisma prema formuli božanskog tetrakisa. "Lingua Montenegrina", V, 2, str. 23–66.
- Lukić, Milica. 2009. Popularizacija ćirilometodske ideje u drugoj polovici 19. stoljeća na hrvatskome nacionalnom prostoru (Korpus ćirilometodskih književnih tekstova). "Lingua Montenegrina", II, 4: 85–124.
- Lukić, Milica i Jasna Horvat. 2013. Glagoljica Konstantina Ćirila i Ars magna Ramóna Lulla – paradigme semiotičkog komuniciranja. "Lingua Montenegrina", VI, 2: 25–46.
- Nazor, Anica (prir.). 1979. *Spovid općena. Latinička transkripcija glagoljskog teksta tiskanog god. 1496. u Senju*. Senj: Senjsko muzejsko društvo Senj. Uvod: III–XXX, Transkripcija teksta: 1–73, Rječnik: 76–99.
- Nazor, Anica i Ante Stamać. 1999. *Pogled unatrag. Izabrane rasprave*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada.

Marijanović, Stanislav i Jasna Horvat, Jasna. 2012. Zlatorezni kod ljepote u hrvatskoj tradiciji glagoljaške kulture. *I. Međunarodni znanstveni simpozij Gospodarstvo istočne Hrvatske – jučer, danas, sutra*. Ur. Anka Mašek Tonković. Osijek: Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Ekonomski fakultet u Osijeku – Studio HS internet d.o.o., Osijek: 20–29.

Martinović, Enes. 2013. Povijesno–kulturalni susret muslimana i kršćana. *Takvim za 2013., god. 1434/1435*. Sarajevo: Rijaset Islamske zajednice u BiH: 203–218.

Mesinger, Bogdan. 2009. *Bašćanska ploča kao osobni životopis*. Osijek: Matica hrvatska Ogranak Osijek. Separat.

Oraić-Tolić, Dubravka. 2016. *Ars Horvatiana. Pogovor u romanu Vilijun*. Zagreb: Naklada Ljevak: 209–223.

Sacks, David, 2003. *Letter perfect – the marvelous history of our alphabet from A to Z*. New York: Broadway Books.

Sambunjak, Slavomir. 1998. *Gramatozofija Konstantina Filozofa Solunskoga*. Zagreb: Demetra.

Žagar, Mateo. 1997. *Kako je tkan tekst Bašćanske ploče*. Zagreb: Hrvatsko filološko društvo.

Žagar, Mateo. 2007. *Grafolingvistika srednjovjekovnih tekstova*. Zagreb: Matica hrvatska.

Žagar, Mateo. 2009. Hrvatska pisma u srednjem vijeku. *Povijest hrvatskoga jezika. 1. knjiga: Srednji vijek*. Gl. ur. Ante Bičanić. Zagreb: Croatica: 107–219.

Enciklopedije i leksikoni

Hrvatska enciklopedija. Priručni rječnik sveobćega znanja. Obraduju uz sudjelovanje i pripomoć mnogih književnika Dr. Ivan Zoch i Josip Mencin. Knjiga I: A–Bžedusi. 1887., Knjiga II. C–Gzelu obradbi je dr. Ivan Zocha. 1890. U Osieku: Tiskom Dragutina Laubnera. [Pretisak: 1996. Osijek: Gradska tiskara d. d. Osijek.]

Narodna enciklopedija srpsko–hrvatsko–slovenačka. I. knjiga: A–H. 1925–1926., II. knjiga: I–M. 1927., III. knjiga: N–R. 1928., IV. knjiga: S–Ž 1929. Ur. St(anoje) Stanojević. Zagreb: Bibliografski zavod d.d.

Bibliografija radova o srednjovjekovnoj hrvatskoj književnosti. Iskaz prvih registracija. 1975. U: Hercigonja, Eduard. *Srednjovjekovna književnost. Povijest hrvatske književnosti. Knjiga 2.* Zagreb: Liber – Mladost: 438–467.

Enciklopedija jugoslavije I: A–Biz. 1980. Gl. ur. Miroslav Krleža. Zagreb: Jugoslavenski leksikografski zavod.

Hrvatski biografski leksikon. 1983–2013. 1. Svezak (A–Bi). Gl. ur. Nikica Kolumbić. Zagreb: Jugoslavenski leksikografski zavod. – 8. svezak (Kr–Li). Gl. ur. Trpimir Macan. Zagreb: Leksikografski zavod “Miroslav Krleža”.

Hrvatski leksikon. I. svezak: A–K. 1996. II. svezak: L–Ž. 1997. Gl. ur. Antun Vujić. Zagreb: Naklada Leksikon d.o.o. u suradnji s Leksikografskim zavodom “Miroslav Krleža”.

Hrvatska enciklopedija. 1999–2009. Gl. ur. Dalibor Brozović. Zagreb: Leksikografski zavod “Miroslav Krleža”.

Leksikon hrvatskih pisaca. 2000. Autor koncepcije Krešimir Nemeć. Urednica Starije hrvatske književnosti Dunja Fališevac. Zagreb: Školska knjiga.

Leksikon hrvatskoga jezika i književnosti. 2001. Ur. Krešimir Mićanović i Mirjana Turudić. Zagreb: Pergamena d.o.o.

Leksikon hrvatske književnosti – djela. 2008. Ur. Dunja Detoni–Dujmić (izvršno uredništvo i leksikografska obrada). Zagreb: Školska knjiga.

Hrvatska književna enciklopedija. 2010.–2012. Zagreb: Leksikografski zavod Miroslav Krleža. Gl. ravnatelj Vlaho Bogišić, gl. urednik Velimir Visković.

Enciklopedija Matice hrvatske. Iz književne, kulturne, društvene i političke povijesti hrvatske 1842.–2014. 2015. Gl. ur. Igor Zidić. Zagreb: Matica hrvatska.

Summary

STJEPAN DAMJANOVIĆ IN THE GOLDEN RATIO CODE OF THE BAŠKA TABLET AND IN ACKNOWLEDGEMENT OF BEAUTY OF THE CROATIAN GLAGOLITIC HERITAGE

This article is written in honour of Stjepan Damjanović and traces his academic career at the Faculty of Humanities and Social Sciences in Zagreb. It is written in a stylised form of Croatian. Damjanović's professor and mentor was Eduard Hercigonja at the Section for Old Slavic language at the Croatian Studies Department. Damjanović's first published text was "The Bibliography of Medieval Croatian Literature" (1975), a chapter in Hercigonja's book *Medieval Literature*. This marks the beginning of a continued cooperation between Hercigonja, Damjanović and Josip Bratulić. This article offers a bibliographic overview of their collaboration on lexicons and encyclopaedias about the Glagolitic alphabet, Glagolitism and Baška Tablet. The authors of the article claim that their collaboration results in the establishment of the golden ratio which emerges as a key component of Croatian trilingual literary and cultural heritage.

The second part of the article presents an oulipian interpretation of the Glagolitic culture realised in the novels *Az*, *Auron*, *Alikvot* and *Vilijun*, authored by the co-author of this article, Jasna Horvat. Oulipian interpretation emerged from the formal and ludic literature of the Oulipo group, an abbreviation for the French *L'Ouvroir de Littérature Potentielle* (workshop for potential literature). The novel *Az* directly refers to scholarly studies and contributions to Damjanović's interpretation of the Glagolitic alphabet, the novel *Alikvot* to the numeric importance of the Glagolitic sign, while the novel *Vilijun* refers to symbolic readings of Glagolitic signs built into the magic square of the number twelve. The last part of this article offers a vector reading of the Glagolitic alphabet as a new perspective on the possible interpretations of the Glagolitic sign system.

Key words: trinominal team: Hercigonja, Damjanović, Bratulić; bibliographies, encyclopaedias, lexicons; Glagolitic, Glagolitism, the Baška tablet; the golden ratio code, trilingualism, beauty; postmodern approach, vector reading style of Glagolitic characters, linguistic and literary contributions

